

◇ نشریه علمی زن و فرهنگ

سال یازدهم، شماره ۴۳، بهار ۱۳۹۹

صفحات: ۴۹-۶۰

تاریخ وصول: ۱۳۹۷/۹/۱۱ - تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۲/۱۴

اثربخشی قصه خوانی داستان‌های اساطیری همراه با ایفای نقش بر قضاوت اخلاقی و خوداثربخشی دانش آموزان دختر

مهتاب بهمنش^۱

سحر صفرزاده^۲

چکیده

هدف پژوهش حاضر تعیین میزان اثربخشی قصه خوانی داستان‌های اساطیری همراه با ایفای نقش بر قضاوت اخلاقی و خوداثربخشی در دانش آموزان دختر مقطع سوم دبستان بود. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانش آموزان دختر مقطع سوم دبستان شهر اهواز در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ بود. ۱۸ دانش آموز دختر با روش نمونه گیری هدفمند انتخاب و به صورت تصادفی در دو گروه کنترل و آزمایش قرار گرفتند. طرح پژوهش از نوع نیمه آزمایشی به صورت پیش آزمون و پس آزمون با گروه کنترل بود. برای جمع آوری داده‌ها از پرسشنامه قضاوت اخلاقی دورگانداسینها و میراوارما (۱۹۹۸) و پرسشنامه خوداثربخشی کودکان و نوجوانان موریس (۲۰۰۱) استفاده شد. مداخله آموزشی برای گروه آزمایش به مدت ۱۰ جلسه ۶۰ دقیقه ای اجرا شد. برای تحلیل داده‌ها از روش کوواریانس چند متغیری و کوواریانس تک متغیری استفاده شد. نتایج نشان داد که قصه خوانی داستان‌های اساطیری همراه با ایفای نقش بر قضاوت اخلاقی و خوداثربخشی در دانش آموزان دختر مقطع سوم دبستان اثربخش است.

کلید واژگان: قصه خوانی داستان‌های اساطیری همراه با ایفای نقش، قضاوت اخلاقی، خوداثربخشی، دانش آموزان دختر.

* گروه روان شناسی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران. ایمیل: (mb60658993@gmail.com)
** استادیار گروه روان شناسی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران. (نویسنده مسئول، ایمیل: safarzadeh1152@yahoo.com)

تمام حقوق انتشار این اثر متعلق به دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز می باشد.

مقدمه

با این که در دوران کودکی، افراد آسیب پذیرترین و بی دفاع ترین عضو خانواده تلقی می شوند (حصار سرخی، عسگری، لالزاده و پروانه^۱، ۲۰۱۶)، ولی این دوران برای آنان نقشی حساس و تعیین کننده در زندگی دارد. توجه به این مقطع سنی تا آنجا است که اولاً روان شناسان و صاحب نظران تعلیم و تربیت سنین کودکی را غالباً به عنوان برجسته ترین مرحله در تکوین شخصیت انسان دانسته اند، و دوم این که پژوهش گران، وجود تعارضات، اختلالات و نابسامانی‌های روانی در این دوره را از عوامل اساسی در بروز مشکلات در سراسر زندگی فرد می دانند (دادستان، ۱۳۹۳). از این رو به شرایط کودکان در این سنین بسیار بها داده می شود و اهمیت و ضرورت آموزش و پرورش و انتقال مفاهیم طی دوران دبستان در حال ارتقا می باشد (ژای، ریور و جانس^۲، ۲۰۱۲).

یکی از مسائل مهمی که آموزش و پرورش معاصر با آن روبروست، مسئله تربیت اخلاقی افراد به ویژه کودکان است (خادمی و مهرولی، ۱۳۹۴) و از سوی دیگر، مشکلات مربوط به سازگاری اجتماعی و قضاوت اخلاقی^۳ در دانش آموزان مقطع ابتدایی، می تواند مانعی جدی در برابر تحقق اهداف آموزش و پرورش قلمداد شود (مامی و امیریان، ۱۳۹۵). تحلیل های مختلف، تأثیر والدین و مراقبین بر تحول اخلاقی، نقش تعاملات و تجارب اجتماعی و نقش فرهنگ در رشد قضاوت اخلاقی کودکان را تأیید کرده اند (جهانگیرزاده^۴، ۲۰۱۱). تماشای فرد بزرگسال که در مقابل کودکان به اظهار نظر اخلاقی می پردازد و به خاطر آن تقویت می شود، ممکن است سبب شود قضاوت اخلاقی کودکان ارتقا بخشیده و یا تنزل کند (پاشا و گودرزی^۵، ۲۰۰۹). در همین راستای تحقیقی همایی (۱۳۹۳) گزارش کرد قضاوت اخلاقی دختران و پسران متفاوت بوده و دختران بر مبنای ابراز عواطف، مراقبت از خود و دیگران، احساس مسؤولیت نسبت به نوع انسان، حساسیت نسبت به دیگران و حقوق آنان قضاوت اخلاقی نشان می دهند. از سوی دیگر مطابق نظریه شناختی-اجتماعی بندورا^۶ (a,b, ۲۰۰۶) خوداثربخشی^۷ نقش کلیدی و مهمی در سلامت و بهداشت روان داشته و بسیاری از کارکردهای روان شناختی کودکان را تحت تأثیر خود قرار می دهد. اگر آنان در این مسیر موفق شوند، بهداشت روانی خود را تضمین می کنند، و گرنه در معرض بسیاری از آسیب های روانی و اجتماعی قرار می گیرند (برنز، آندریوز و سزابو^۸، ۲۰۰۲). نتایج پژوهش های مسارادو، ویدل و مستری^۹ (۲۰۱۸) و میالم، کوهن، موالر و سالز^{۱۰} (۲۰۱۸) نشان می دهد افراد دارای احساس خوداثربخشی، عواطف منفی کمتری مانند اضطراب، خشم و افسردگی تجربه کرده و از سطح بهزیستی روان شناختی بالاتری نیز برخوردارند و کاملی و یوسفی^{۱۱} (۲۰۱۹) نیز نشان دادند به منظور ارتقای سطح نشاط ذهنی باید به ارزش های فرهنگی و نیز افزایش خوداثربخشی افراد توجه شود.

۱. Hesarsorkhi, Asghari, Lalzdeh & Parvaneh

۲. Zhai, Raver & Jones

۳. moral judgment

۴. Jahangirzadeh

۵. Pasha & Godarzie

۶. Bandora

۷. self-efficacy

۸. Burns, Andrews & Szabo

۹. Mesurado, Vidal & Mestre

۱۰. Milam, Cohen, Mueller & Salles

۱۱. Kameli & Yousefi

در این میان قصه گویی یکی از بهترین روش‌های انتقال مهارت‌های زندگی و تربیت رفتاری برای کودکان شناخته شده و استفاده از ادبیات، قصه و قصه درمانی می‌تواند بر کنترل و تربیت کودکان اثر مثبت بگذارد (پرو^۱، ۲۰۰۸). قصه خوانی به همراه ایفای نقش^۲ یک روش آموزشی جهت انتقال مفاهیم و تغییر رفتار در کودکان می‌باشد (سپهوندی و صاحب الزمانی، ۱۳۹۷). نتایج تحقیق حجتی و حکمتی پور^۳ (۲۰۲۰) نشان داد که مداخلاتی مانند قصه نویسی، قصه گویی و روایت درمانی می‌تواند با قرار دادن کودکان در شرایط و استفاده از تخیل آن‌ها موجب ارتقاء مهارت‌های آنان شوند. داستان خوانی (کان و دلافلد-بیت^۴، ۲۰۱۶)، تماشای فیلم با مضامین اجتماعی موجب تقویت تعاملات اجتماعی کودکان می‌شود (مری، جونسون، کانان، کیر، اسپانی و همکاران^۵، ۲۰۱۷) و از این رو، در قصه خوانی، اسطوره‌ها و مضامین اسطوره‌ای، از دیرباز مورد توجه نویسندگان و ادیبان بوده‌اند و می‌توان شاهد کاربرد انواع اسطوره‌ها در آثار ادبی و به‌ویژه در داستان کودک و نوجوان بود. استفاده از شخصیت‌های اساطیری مانند شخصیت‌هایی که در داستان‌های شاهنامه فردوسی می‌باشد، بر جذابیت قصه‌های کودک و نوجوان و فانتزی کردن آن‌ها می‌افزاید و می‌تواند مخاطبان این قصه‌ها را نیز افزایش دهد و کودکان و نوجوانان را به مطالعه ترغیب نماید (حمیدی، فیروزی مقدم، قدیریان و خیرآبادی، ۱۳۹۸) و احتمالاً در روند رشد روان شناختی کودکان مؤثر باشد. در این میان، نمایش و ایفای نقش به خاطر دارا بودن تحرک، فضای خاص و دیگر ویژگی‌ها، مورد توجه دانش آموزان می‌باشد. فعالیت‌های نمایشی به افراد در جهت شناخت خود و دیگران کمک می‌کند (آقاعباسی، ۱۳۹۱). عرفانی^۶ (۲۰۱۸) نیز طی تحقیقی نشان داد قصه‌های قرآنی به روش حلقه‌کنندگاو بر قضاوت اخلاقی دانش آموزان پسر و دختر ششم ابتدایی تأثیر داشته است. همچنین امروزه قصه گویی به عنوان روشی از تجربه جایگزین یا یادگیری مشاهده‌ای برای کودکان به کار می‌رود (همایی، کجباف و سیادت^۷، ۲۰۰۹) و این روش به کودکان کمک می‌کند تا فرایندهای مشابه به شرایط خود را کشف کنند (هوکنبری و ویلسون^۸، ۲۰۱۵) و از این رو مشخص شده است که قصه گویی می‌تواند به‌صورت گروهی بر خودکارآمدی عمومی کودکان مؤثر باشد (بهنام و شانی، حکمتی پور، واقعی و اصغری نکاح، ۱۳۹۴). در میان داستان‌های جذاب و قصص اساطیری، شاهنامه فردوسی یکی از آثار بزرگ جهانی است که شخصیت‌های بسیاری در آن نقش آفرینی می‌کنند. با بررسی روان‌شناختی شخصیت‌های آن می‌توان با روایات و ویژگی‌های رفتاری ایرانیان و مللی دیگر که در آن از آن‌ها سخن به میان آمده‌است، آشنا شد (داودنیا، سراج خرمی و جولازاده اسمعیلی، ۱۳۹۴). در قصه‌های شاهنامه که گنجینه‌ای از ادب و انسان‌شناسی و اخلاقیات است، شخصیت‌هایی مانند گردآفرید وجود دارد که نماد نخستین زن حماسی ایران بوده و برخلاف حماسه‌های اروپایی با شجاعت و دانایی خردمندانه تر از فرمانروایان بزرگ جنگ، عمل می‌کرده است (علینقی لنگری، ۱۳۹۷) و شنیدن داستان این شخصیت و

۱. Perrow

۲. Storytelling with Role Playing

۳. Hojjati & Hekmatipour

۴. Gunn & Delafield-Butt

۵. Murray, Johnston, Cunnane, Kerr, Spain & et al

۶. Erfani

۷. Homaei, Kajbaf & Siadat

۸. Hockenberry & Wilson

ایفای نقش ایشان می‌تواند بر ارتقای احساس خوداثربخشی کودکان اثر مثبت داشته باشد. براساس مطالب فوق هدف از تحقیق حاضر تعیین اثربخشی قصه خوانی داستان‌های اساطیری همراه با ایفای نقش بر قضاوت اخلاقی و خوداثربخشی در دانش آموزان دختر مقطع سوم دبستان شهر اهواز می‌باشد.

روش

طرح پژوهش، جامعه آماری و روش نمونه‌گیری: طرح پژوهش نیمه آزمایشی از نوع پیش‌آزمون - پس‌آزمون با گروه کنترل بود. جامعه آماری تحقیق حاضر شامل کلیه دانش‌آموزان دختر پایه سوم دبستان شهر اهواز در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ بود. نمونه شامل ۱۸ نفر از دانش‌آموزان دختر پایه سوم دبستان شهر اهواز می‌باشند که به روش هدفمند و با توجه به معیارهای ورود از میان دانش‌آموزان یک مدرسه ابتدایی در ناحیه یک اهواز انتخاب شدند و به قید قرعه به دو گروه آزمایش (۹ نفر) و کنترل (۹ نفر) به صورت تصادفی گمارده شدند. گروه آزمایش طی ۱۰ جلسه ۶۰ دقیقه‌ای تحت پورتکل قصه خوانی داستان‌های اساطیری همراه با ایفای نقش قرار گرفته و گروه کنترل طی این زمان آموزشی را دریافت نکردند. قبل و بعد از اجرای تحقیق از کلیه گروه‌ها آزمون به عمل آمد.

روش اجرا

پس از اخذ مجوزهای لازم و کسب رضایت خاطر دانش‌آموزان و اولیای آن‌ها برای شرکت در پژوهش، با هماهنگی مدیر مدرسه در شرایط یکسان و هم‌زمان، از هر دو گروه آزمایش و کنترل، پیش‌آزمون مربوط به آزمون قضاوت اخلاقی و پرسشنامه خوداثربخشی کودکان و نوجوانان اجرا شد. گروه آزمایش طی ۱۰ جلسه ۶۰ دقیقه‌ای تحت پورتکل قصه خوانی داستان‌های اساطیری همراه با ایفای نقش قرار گرفته و گروه کنترل طی این زمان آموزشی را دریافت نکردند. لازم به توضیح است در پورتکل قصه خوانی داستان‌های اساطیری با ایفای نقش، از برخی داستان‌های شاهنامه فردوسی استفاده شد. این پورتکل از طریق خواندن داستان‌های کتاب «قصه‌های تصویری از شاهنامه» به روایت فتاحی (۱۳۹۵) (اکوان دیو، گرد آفرید، رستم و دیو سپید، کیخسرو، رستم و اسفندیار) و کتاب «قصه‌های شاهنامه» بازنویسی بغلانی و ابراهیمی (۱۳۹۴) (زال و سیمرغ، هفت خان رستم، آرش کمان‌گیر) و ایفای نقش به عنوان شخصیت‌های آن داستان‌ها توسط دانش‌آموزان دختر صورت گرفت. بعد از اتمام مداخله از هر دو گروه آزمایش و کنترل پس‌آزمون به عمل آمد. با توجه به ارائه توضیحات کافی درباره تحقیق و اهمیت همکاری اعضاء گروه و ادامه آن و گرفتن تعهدات اخلاقی در شروع پژوهش، در زمان اجرای تحقیق، افت آزمودنی وجود نداشت. ملاک ورود آزمودنی‌های تحقیق شامل؛ عدم وجود اختلالات یادگیری و رضایت والدین و ملاک خروج نیز شامل؛ عدم تمایل به ادامه همکاری، غیبت دو جلسه و بیشتر، و اعلام نارضایتی والدین از ادامه حضور فرزندشان در حین اجرای تحقیق بود. شرح جلسات به صورت ذیل می‌باشد؛

جدول ۱. محتوای جلسات قصه خوانی داستان‌های اساطیری همراه با ایفای نقش

جلسه	داستان	هدف
جلسه اول	آشنایی با شاهنامه	صحبت در مورد کاری که می‌خواهد انجام شود و اجرای پس آزمون
جلسه دوم	زال و سیمرغ	بهبود قضاوت اخلاقی، بهبود کیفیت روابط (خواندن قصه و بحث در مورد جنبه‌های آن و تقسیم نقش‌های موجود در داستان بین کودکان و اجرای آن)
جلسه سوم	اکوان دیو	افزایش خودآثربخشی (خواندن قصه و بحث در مورد جنبه‌های آن و تقسیم نقش‌های موجود در داستان بین کودکان و اجرای آن)
جلسه چهارم	گرد آفرید	افزایش خودآثربخشی (خواندن قصه و بحث در مورد جنبه‌های آن و تقسیم نقش‌های موجود در داستان بین کودکان و اجرای آن)
جلسه پنجم	رستم و دیو سپید	افزایش خودآثربخشی (خواندن قصه و بحث در مورد جنبه‌های آن و تقسیم نقش‌های موجود در داستان بین کودکان و اجرای آن)
جلسه ششم	کیخسرو	بهبود قضاوت اخلاقی (خواندن قصه و بحث در مورد جنبه‌های آن و تقسیم نقش‌های موجود در داستان بین کودکان و اجرای آن)
جلسه هفتم	رستم و اسفندیار	بهبود قضاوت اخلاقی (خواندن قصه و بحث در مورد جنبه‌های آن و تقسیم نقش‌های موجود در داستان بین کودکان و اجرای آن)
جلسه هشتم	آرش کمانگیر	افزایش خودآثربخشی و بهبود قضاوت اخلاقی (خواندن قصه و بحث در مورد جنبه‌های آن و تقسیم نقش‌های موجود در داستان بین کودکان و اجرای آن)
جلسه نهم	هفت خان رستم	افزایش خودآثربخشی (خواندن قصه و بحث در مورد جنبه‌های آن و تقسیم نقش‌های موجود در داستان بین کودکان و اجرای آن)
جلسه دهم	جمع بندی	جمع بندی مطالب و ایفای نقش مورد علاقه در هر کدام از موارد فوق و اجرای پس آزمون و اهدای هدایا به کودکان

ابزار سنجش

الف) آزمون قضاوت اخلاقی^۱ (MJT): این آزمون نخستین بار توسط دور گانداسینها و میراوارما^۲ (۱۹۹۸) ساخته شد و آخرین تجدید نظر توسط آنان در سال ۱۹۹۸ به عمل آمد. آزمون شامل ۵۰ سؤال است و برای هر جواب درست، یک نمره و برای جواب غلط، صفر داده می‌شود. بنابراین حداکثر نمره ۵۰ و حداقل نمره صفر است. کل نمره، شاخص قضاوت اخلاقی آزمودنی خواهد بود. این آزمون توسط کرمی در سال ۱۳۷۹ ترجمه شده است (نقل از زادشیر، استکی و امامی پور، ۱۳۸۸). دور گانداسینها و میراوارما (۱۹۹۸) پاسخ‌های ۳۰۰ کودک به سؤالات نهایی را نمره‌گذاری کردند و سپس اعتبار نیمه آزمون را با استفاده از فرمول اسپیرمن براون^۳ محاسبه کردند که ۰/۹۳ گزارش شد (نقل از مامی و امیریان، ۱۳۹۵). پایایی این آزمون در تحقیق سیروسی، دوکانه ای فرد و حسنی (۱۳۹۰) با اجرای آن بر روی ۱۰۰ نفر دانش آموزان دختر پایه چهارم دبستان از طریق بازآزمایی ۰/۸۴ به دست آمده است. در تحقیق حاضر ضریب پایایی با روش آلفای کرونباخ برای پرسشنامه حاضر ۰/۷۰ به دست آمده است.

ب) پرسشنامه خودآثرمندی کودکان و نوجوانان (SEQ-C):^۴ این پرسشنامه توسط موریس^۵ (۲۰۰۱) برای

۱. Moral Judgment Test

۲. Dorganda Sinha & Miravarma

۳. Spearman- Brown formula

۴. Self-Efficacy Questionnaire-Children (SEQ-C)

۵. Muris

ارزیابی خودآزمندی کودکان و نوجوانان در چهار حیطة اجتماعی، تحصیلی، هیجانی و کلی تهیه شده و شامل ۲۳ ماده می‌باشد. این پرسشنامه بر اساس پرسشنامه خودآزمندی بندورا (بندورا، باربارا نلی، کاپرارا و پاستورلی^۱، ۱۹۹۶) تهیه شده است. نمره گذاری پرسشنامه حاضر به صورت لیکرتی ۵ درجه‌ای (۱=اصلاً السی=۵=بسیار زیاد) می‌باشد. در تحقیق موریس (۲۰۰۲) پایایی پرسشنامه از طریق ثبات درونی آن ۰/۸۰ محاسبه شده است. همبستگی این پرسشنامه با پرسشنامه شیوه‌های مقابله برابر با $r=0/29$ و پرسشنامه سبک اسناد منفی $r=0/49$ می‌باشد. در تحقیق طهماسیان (۱۳۸۶) روایی پرسشنامه با محاسبه ضریب همبستگی با پرسشنامه سیاهه افسردگی کودک (CDI) برابر $r=-0/36$ محاسبه گردید. در تحقیق حاضر ضریب پایایی با روش آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه حاضر ۰/۸۲ بدست آمده است.

یافته‌ها

جدول ۲. میانگین و انحراف معیار قضاوت اخلاقی و خودآزمندی در گروه‌های قصه خوانی داستان‌های اساطیری همراه با ایفای نقش (۱) و گروه کنترل (۲) در مراحل پیش آزمون و پس آزمون

متغیر	گروه‌ها	گروه (۱)		گروه (۲)	
		میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
قضاوت اخلاقی	پیش آزمون	۲۱/۶۷	۳/۱۴	۲۱/۱۷	۳/۲۵
	پس آزمون	۲۵/۶۷	۲/۱۶	۲۱/۵	۳/۱۴
خودآزمندی	پیش آزمون	۵۶/۱۷	۹/۰۶	۵۷/۵	۸/۲۱
	پس آزمون	۶۲/۵	۸/۵۲	۵۷/۶۷	۷/۹۴

همان طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، در گروه ۱ (قصه خوانی داستان‌های اساطیری همراه با ایفای نقش)، میانگین و انحراف معیار قضاوت اخلاقی در مرحله پیش آزمون برابر ۲۱/۶۷ و ۳/۱۴، در مرحله پس آزمون برابر ۲۵/۶۷ و ۲/۱۶، میانگین و انحراف معیار خودآزمندی در مرحله پیش آزمون برابر ۵۶/۱۷ و ۹/۰۶، در مرحله پس آزمون برابر ۶۲/۵ و ۸/۵۲ می‌باشد. هم چنین در گروه ۲ (کنترل)، میانگین و انحراف معیار قضاوت اخلاقی در مرحله پیش آزمون برابر ۲۱/۱۷ و ۳/۲۵، در مرحله پس آزمون برابر ۲۱/۵ و ۳/۱۴، میانگین و انحراف معیار خودآزمندی در مرحله پیش آزمون برابر ۵۷/۵ و ۸/۲۱ می‌باشد.

جدول ۳. نتایج همگنی واریانس‌های لوین در متغیرهای وابسته پژوهش در مرحله پیش آزمون

متغیر	آماره لوین	درجه آزادی بین گروهی	درجه آزادی درون گروهی	سطح معنی داری
قضاوت اخلاقی	۰/۰۰۴	۱	۱۰	۰/۹۵
خودآزمندی	۰/۰۱۶	۱	۱۰	۰/۹۰

نتایج یافته‌های جدول ۳ نشان دهنده همگنی واریانس‌ها می‌باشد که با توجه به نتایج جدول فوق ($p > 0/05$) و عدم معناداری آزمون لوین، اجازه استفاده از آزمون تحلیل کوواریانس وجود دارد. بدین

۱. Bandura, Barbaranelli, Caprara & Pastorelli

معنی که گروه‌های آزمایشی و کنترل قبل از اعمال مداخله آزمایشی (در مرحله پیش‌آزمون) از نظر واریانس‌ها همگن بودند.

جدول ۴. نتایج آزمون کلموگروف-اسمیرنف در مورد پیش‌فرض نرمال بودن توزیع نمرات قضاوت اخلاقی و خوداثربخشی

کلموگروف-اسمیرنف		گروه‌ها	کلموگروف-اسمیرنف		گروه‌ها	نرمال بودن توزیع نمرات
معنی داری	آماره		معنی داری	آماره		
۰/۹۵	۰/۵۱	کنترل	۰/۸۵	۰/۵۹	آزمایش	قضاوت اخلاقی
۰/۸۷	۰/۶۵		۰/۸۹	۰/۵۶		
۰/۶۴	۰/۷۹	کنترل	۰/۷۲	۰/۶۷	آزمایش	خوداثربخشی
۰/۸۳	۰/۶۵		۰/۶۵	۰/۵۶		

همان‌گونه که در جدول ۴ ارائه شده است، فرض صفر برای نرمال بودن توزیع نمرات دو گروه در متغیرهای قضاوت اخلاقی و خوداثربخشی تأیید می‌گردد؛ یعنی پیش‌فرض نرمال بودن توزیع نمرات در پیش‌آزمون و در هر دو گروه آزمایش و کنترل تأیید گردید. فرضیه اصلی. قصه خوانی داستان‌های اساطیری همراه با ایفای نقش بر قضاوت اخلاقی و خوداثربخشی در دانش‌آموزان دختر مقطع سوم دبستان اثربخش است.

جدول ۵. نتایج تحلیل کوواریانس چندمتغیری (مانکووا) روی نمره‌های پس‌آزمون قضاوت اخلاقی و خوداثربخشی در گروه‌های آزمایشی و کنترل

آزمون	ارزش	F	Df فرضیه	df خطا	سطح معنی داری
اثر بیلابی	۰/۹۳	۱۲۳/۴	۲	۱	۰/۰۰۱
لامبدای ویلکز	۰/۰۰۳	۱۲۳/۴	۲	۱	۰/۰۰۱
اثر هتلینگ	۴۱۵/۸۰	۱۲۳/۴	۲	۱	۰/۰۰۱
بزرگترین ریشه روی	۴۱۵/۸۰	۱۲۳/۴	۲	۱	۰/۰۰۱

همان‌طور که در جدول ۵ ملاحظه می‌شود، آزمون‌های آماری تحلیل کوواریانس چندمتغیری (مانکووا) در گروه‌های قصه خوانی داستان‌های اساطیری همراه با ایفای نقش و کنترل نشان می‌دهد که این گروه‌ها حداقل در یکی از متغیرهای وابسته با یکدیگر تفاوت معنی‌داری دارند. پس فرضیه اصلی تأیید شد. جدول ۵ نتایج تحلیل کوواریانس تک‌متغیری در متن مانکووا برای نمره‌های پس‌آزمون در متغیرهای وابسته را نشان می‌دهد.

فرضیه ۱. قصه خوانی داستان‌های اساطیری همراه با ایفای نقش بر قضاوت اخلاقی دانش‌آموزان دختر مقطع سوم دبستان اثربخش است.

فرضیه ۲. قصه خوانی داستان‌های اساطیری همراه با ایفای نقش بر خوداثربخشی در دانش آموزان دختر مقطع سوم دبستان اثربخش است.

جدول ۶. نتایج تحلیل کوواریانس تک متغیری در متن مانکوا روی نمره‌های پس آزمون قضاوت اخلاقی و خوداثربخشی

منبع	متغیر	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی داری	اندازه اثر
گروه	قضاوت اخلاقی	۳۴/۷	۱	۳۴/۷	۶۵/۳۲	۰/۰۰۳	۰/۹۴
	خوداثربخشی	۷۵/۱۷	۱	۷۵/۱۷	۱۴۲/۶۲	۰/۰۰۲	۰/۹۷

همان طور که در جدول ۶ ملاحظه می‌شود نسبت F تحلیل کواریانس تک متغیری برای قضاوت اخلاقی ($F=۶۵/۳۲$ و $P=۰/۰۰۳$) و خوداثربخشی ($F=۱۴۲/۶۲$ و $P=۰/۰۰۲$)، به دست آمدند. این یافته‌ها نشان می‌دهند که در متغیرهای وابسته شامل قضاوت اخلاقی و خوداثربخشی بین گروه‌های قصه خوانی داستان‌های اساطیری همراه با ایفای نقش و کنترل تفاوت معنی دار دیده می‌شود. بنابراین، فرضیه‌های ۱ و ۲ پژوهش تأیید شدند.

بحث و نتیجه گیری

تحقیق حاضر با هدف تعیین اثربخشی قصه خوانی داستان‌های اساطیری همراه با ایفای نقش بر قضاوت اخلاقی و خوداثربخشی در دانش آموزان دختر مقطع سوم دبستان انجام شد. نتایج تحلیل داده‌ها نشان داد که گروه آزمایش و کنترل حداقل در یکی از متغیرهای وابسته با یکدیگر تفاوت معنی داری دارند و فرضیه اصلی تأیید شد. همچنین متغیر قضاوت اخلاقی و خوداثربخشی بین گروه‌های قصه خوانی داستان‌های اساطیری همراه با ایفای نقش و کنترل تفاوت معنی دار می‌باشد. بنابراین، فرضیه ۱ و ۲ پژوهش تأیید شد. یافته حاضر با نتایج تحقیقات حجتی و حکمتی پور (۲۰۲۰)، عرفانی (۲۰۱۸)، مری و همکاران (۲۰۱۷)، کان و دلافیلد-بیت (۲۰۱۶)، هوکنبری و ویلسون (۲۰۱۵)، ژای و همکاران (۲۰۱۲)، حمیدی و همکاران (۱۳۹۸) و بهنام و شانی و همکاران (۱۳۹۴) هم خوانی دارد.

در تبیین یافته‌های تحقیق حاضر چنین می‌توان استنباط کرد که؛ یکی از عوامل مؤثر بر رشد روانی کودکان را می‌توان تقویت قضاوت اخلاقی آنان دانست. در همین راستا پیازده^۱ (۱۹۳۲) در رشد این مولفه بر روابط همسالان، شناخت، عدالت و تفکر تأکید دارد. ارزش‌ها در نتیجه کنش شناختی متقابل کودک با محیط اجتماعی پدید می‌آید و والدین و همسالان و مراقبین از عناصر کلیدی و سرنوشت ساز محیط اجتماعی کودکان (نقل از پاشا و گودرزی، ۲۰۰۹) که می‌تواند در قالب قصه به آنان ارائه داد. قصه قدرت تربیتی زیادی دارد. به عنوان مثال؛ افزایش تجارب کودک، آشنایی با مشکلات و حل آن‌ها، پرورش عزت نفس، جرئت ورزی و شهامت، انتقال فرهنگ (آشنایی با فرهنگ بومی و پابندی به آن)، ایجاد روحیه دوستی (جعفری مفرد طاهری، ۱۳۸۷)، پرورش تخیل و تفکر کودک (صباغیان، ۱۳۸۶)،

۱. Piaget

تلطیف عواطف و احساسات و تعلیم ارزش‌های اخلاقی (حنیف، ۱۳۸۳)، و آماده ساختن او برای دریافت پیام‌های اخلاقی و انسانی و آشنایی با صفات پسندیده و بیزاری از کارهای ناپسند (پشت‌دار، ۱۳۷۶) را می‌توان از قدرت و میزان اثربخشی قصه در درک کودکان از مفهوم قضاوت اخلاقی برشمرد. توضیح آن‌که در هر قصه، حرکات و گفتار شخصیت‌ها، نمودار موضع و موقعیت آن‌ها است (رحماندوست، ۱۳۷۷) و قصه‌گو با حالات و بیان خاص خود به این حرکات و گفتارها زندگی و پویایی می‌بخشد. به نحوی که کودکان تحت تأثیر او می‌توانند روح زندگی را در کالبد شخصیت‌ها احساس کنند. همین امر باعث می‌شود منش و کردارهای مثبت‌شان را فراگیرند و هویت خویش را با الگوپذیری از آن‌ها پایه‌ریزی نمایند. از سوی دیگر قصه‌های اساطیری مانند داستان‌های شاهنامه فردوسی، ریشه در ارزش‌ها و باورهای هر ملت داشته و خلق رفتارهای مناسب اجتماعی و قضاوت‌های اخلاقی مناسب در موقعیت‌ها را اشاعه می‌دهد و بنابراین انتخاب به‌جا و درست قصه‌ها و بیان و اجرای پخته و صحیح آن‌ها، می‌تواند تأثیرات تربیتی مثبتی بر منش و کنش کودکان که روحیه انعطاف‌پذیرتر و ضمیر بی‌آلایش‌تری دارند، بگذارد (بیدمشکی، ۱۳۸۵ و آل جعفر و بازلی، ۲۰۰۴).

هم‌چنین از طریق قصه‌گویی می‌توان به تسهیل رشد احساس خوداثربخشی کودک و آموزش عمیق و پایدار ارزش‌ها برای او پرداخته شود. اما باید در نظر داشت که در هر برنامه قصه‌گویی، حتی اگر محتوای قصه فراموش شود، می‌توان از طریق درگیر ساختن تجارب و هیجانات کودک، به رشد و یادگیری وی کمک کرد (سلیمی‌بجستانی، ۱۳۸۸) و این کار می‌تواند با دادن نقش‌های قصه به کودکان و اجرای داستان بصورت گروهی در سنین کودکی بر رشد شناختی توسعه ابعاد شخصیتی مانند قدرت عزت نفس و خوداثربخشی کودکان تأثیر گذاشت. از سوی دیگر قصه‌های اساطیری در شاهنامه فردوسی و مفاهیم حق و باطن در آن قصص، که نشانه پیروزی همیشگی حق و شکست افراد دیو صفت و ظالم است، می‌تواند برای ساختار شناختی و آموزش رفتاری کودکان الگویی مناسب تلقی شود. به هر حال تا وقتی کودک به مفهومی از جهان و خویش دست نیابد، تربیت وی به‌طور کامل اتفاق نخواهد افتاد؛ زیرا این مفاهیم دارای نقشی بنیادی هستند و همه ابعاد رشد و تربیتی فرد در چهارچوب آن اتفاق می‌افتد و این روند را می‌توان در قصصی مانند داستان‌های اساطیری شاهنامه فردوسی و درگیر کردن کودکان در آن مفاهیم و تعیین الگوهای مناسب از بطن این داستان‌ها به دست آورد. این روند می‌تواند در صورتی که با ایفای نقش همراه باشد بر الگوگیری از ویژگی‌های مثبت، سخت‌کوشی و حق‌طلبی شخصیت‌های شاهنامه مانند زال و سیمرغ و رستم، و یا با ایفای نقش در قالب زنان شاهنامه مانند گردآفرید در ارتقای احساس خوداثربخشی دانش‌آموزان دختر و اصلاح قضاوت اخلاقی آنان در موقعیت‌های مختلف زندگی مؤثر باشد.

تعارض منافع: نویسندگان (نویسنده) تصریح می‌نمایند در این پژوهش تعارض منافع وجود ندارد.

این پژوهش با هزینه محقق صورت گرفته است.

منابع

- آقاعباسی، یدالله. (۱۳۹۱). نمایش خلاق، قصه‌گویی و تئاترهای کودکان و نوجوانان. تهران: نشر قطره.
- بغلانی، مازیار، ابراهیمی، ایلناز. (۱۳۹۴). قصه‌های شاهنامه. تهران: نشر برف.
- بهنام‌وشانی، حمیدرضا، حکمتی پور، نفیسه، واقعی، سعید، اصغری نکاح، سید محسن. (۱۳۹۴). تأثیر قصه‌گویی بر خودکارآمدی کودکان مبتلا به تالاسمی: کاربرد تئوری شناختی اجتماعی بندورا. مجله سلامت و مراقبت، ۱۷(۳)، ۲۳۰-۲۳۹.
- بیدمشکی، مریم. (۱۳۸۵). نقش قصه و تأثیرات تربیتی آن بر کودکان. یزد: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.
- جعفری مفرد طاهری، محمد مهدی. (۱۳۸۷). بررسی تأثیر قصه‌گویی بر آموزش مهارت‌های اجتماعی کودکان شش ساله پسر شهر کاشان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی.
- حمیدی، طاهره، فیروزی مقدم، محمود، قدیریان، اندیشه، خیرآبادی، عباس. (۱۳۹۸). بررسی نقش اسطوره در داستان‌های کودک و نوجوان با تأکید بر اسطوره دیو و پری. نشریه زبان و ادب فارسی، ۱۲۷(۳)، ۱-۱۰.
- حنیف، محمد. (۱۳۸۳). فایده‌های قصه‌گویی. تهران: کتاب ماه کودک و نوجوان.
- خادمی، ملوک، مهرولی، فاطمه. (۱۳۹۴). بررسی قصه‌گویی قرآن به عنوان روشی فعال در آموزش اخلاق. دوفصلنامه علمی-پژوهشی تربیت اسلامی، ۱۰(۲۰)، ۵۱-۷۱.
- دادستان، پریرخ. (۱۳۹۳). ارزشیابی شخصیت کودکان. تهران: انتشارات رشد.
- رحماندوست، مصطفی. (۱۳۷۷). قصه‌گویی، اهمیت و راه و رسم آن. تهران: رشد.
- زادشیر، فرزانه، استکی، مهناز، امامپور، سوزان. (۱۳۸۸). مقایسه قضاوت اخلاقی و رشد اجتماعی دانش‌آموزان دبستان‌های غیرانتفاعی تحت تعلیم آموزش قرآن به شیوه حفظ با معانی با غیر انتفاعی عادی. فصلنامه روان‌شناسی کاربردی، ۳(۲)، ۲۵-۴۷.
- سپهوندی، سمیه، صاحب‌الزمانی، محمد. (۱۳۹۷). بررسی تأثیر قصه‌گویی به روش ایفای نقش بر آگاهی حسی و شناختی و سلامت کودکان مبتلا به اختلال طیف اوتیسم. مجله علمی پزشکی جندی شاپور، ۱۷(۶)، ۶۲۱-۶۳۱.
- سیروسی، مهسا، دوکانه‌ای فرد، فریده، حسنی، فریبا. (۱۳۹۰). بررسی تأثیر آموزش گروهی داستان بر قضاوت اخلاقی دانش‌آموزان دختر پایه چهارم دبستان مدارس دولتی شهر تهران. مجله تحقیقات روانشناختی، ۳(۱۱)، ۱-۱۴.
- داودنیا، نسرين، سراج خرمی، ناصر، جولازاده اسمعیلی، علی اکبر. (۱۳۹۴). رویکردی روان‌شناختی به شخصیت زن در شاهنامه فردوسی. نشریه علمی زن و فرهنگ، ۷(۲۶)، ۹۵-۱۰۷.
- سلیمی بجستانی، حسین. (۱۳۸۸). مقایسه اثربخشی مشاوره به شیوه آدلری و بازسازی شناختی مبتنی بر تمثیل بر سلامت روانی، تاب‌آوری و امیدواری دانشجویان دانشکده روان‌شناسی علامه طباطبایی. پایان‌نامه دکتری در رشته مشاوره دانشکده روان‌شناسی علامه طباطبایی.
- صباغیان، حمید. (۱۳۸۶). تأثیر قصه‌گویی بر میزان پرخاشگری کودکان دختر و پسر اول و دوم ابتدایی

- شهرستان مهریز. پایان نامه کارشناسی ارشد دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی.
- طهماسیان، کارینه. (۱۳۸۶). اعتبار، پایایی و هنجاریابی پرسشنامه خودآزمایی کودکان و نوجوانان در تهران. فصلنامه روان‌شناسی کاربردی، ۱(۵ و ۴)، ۳۷۳-۳۹۰.
- علینقی لنگری، حمیده. (۱۳۹۷). تحلیل شخصیت گرد آفرید بارویکرد روان‌شناسی مثبت‌نگر. نشریه علمی زن و فرهنگ، ۱۰(۲۸)، ۱۱۶-۱۰۹.
- فتاحی، حسین. (۱۳۹۵). قصه‌های تصویری از شاهنامه، کتاب‌های بنفشه. تهران: انتشارات قدیانی.
- مامی، شهرام، امیریان، کامران. (۱۳۹۵). تأثیر نمایش خلاق بر سازگاری اجتماعی، قضاوت اخلاقی و خلاقیت دانش‌آموزان. نشریه علمی-پژوهشی آموزش و ارزشیابی، ۹(۳۶)، ۷۵-۹۲.
- همایی، رضوان. (۱۳۹۳). رشد اخلاقی در دختران و پسران. نشریه علمی زن و فرهنگ، ۶(۲۱)، ۹۱-۱۰۴.
- Al-Jafar, A., & Buzzelli, C. A. (2004). The Art Of storytelling for Cross Cultural understanding. *International Journal of Early Childhood*, 36(1), 35-48.
- Bandura, A. (2006a) . Towards a psychology of human agency. *Perspective of Psychological Science*, 1, 164-180.
- Bandura, A. (2006b) . Adolescent development from an agentic perspective. In F. pajares and T. Urban (Eds) . *Self-efficacy beliefs of Adolescents*, 5, 143. Greenwich.ct; Information age publishing.
- Bandura, A., Barbaranelli, C., Caprara, G. V., & Pastorelli, C. (1996). Multifaceted impact of self-efficacy beliefs on academic functioning. *Child Development*, 67, 1206-1222.
- Burns, J. M., Andrews, G., & Szabo, M. (2002). Depression in young people: hat causes and can we prevent it? *Mia. Com. au/public/issues/177-00-0712002/burt1037-fm.pdf* .
- Erfani, N. (2018). The Effect of Teaching the Quranic Stories by the Method of the Community of Inquiry on the Moral Judgment of Students of the Sixth Grade of Elementary School of Hamedan. *Quarterly Journal of Research in School and Virtual Learning*, 6(3), 23, 9-20.
- Gunn, K.C., & Delafield-Butt, J.T. (2016). Teaching children with autism spectrum disorder with restricted interests: A review of evidence for best practice. *Review of Educational Research*, 86(2), 408-30.
- Hesarsorkhi, R., Asghari, N.S.M., Lalzdeh, K.E., & Parvaneh, E. (2016). Comparison of aggression and emotional knowledge in orphans and abandoned male children with non-orphans male children. *J Child Ment*, 3(2), 77-85.
- Hockenberry, M.J., & Wilson, D. (2015). *Wong's nursing care of infants and children (10th ed.)*. St. Louis: Elsevier Mosby.
- Hojjati, H., & Hekmatipour, N. (2020). Effect of Story-writing on the problem-solving skills of 8-12 year-old children living in Permanent Residential Centers. *JPEN*, 6(3), 62-69.
- Homaei, R., Kajbaf, M., & Siadat, A. (2009). The effect of telling stories upon children's adjustment. *Psychological Studies*, 5(2), 133-49.
- Jahangirzadeh, M.R. (2011). Cognitive – Developmental approaches to moral development. *Journal of Ethical Knowledge*, 2, 104-102.
- Kameli, Sh., & Yousefi, F. (2019). Relationship between Cultural Values and Subjective Vitality: The Mediating Role of Self-Efficacy. *Studies in Learning & Instruction*, 11(1), 108-128.
- Mesurado, B., Vidal, E. M., & Mestre, A. L. (2018). Negative emotions and behaviour: The role of regulatory emotional self-efficacy. *Journal of Adolescence*, 64, 62-71.
- Millam, L. A., Cohen, G., Mueller, C., & Salles, A. (2018). The relationship between self-efficacy and well-being among surgical residents. *Journal of Surgical Education*, 76(2), 321-328.
- Muris, P. (2001). A Brief questionnaire for measuring Self-efficacy in youth. *Journal of Psycho-*

- pathology and Behavioral Assessment*, 23, 145 – 149.
- Muris, P. (2002). Relationship between self – efficacy and symptoms of anxiety disorders and depression in a normal adolescent sample. *Personality and Individual Differences*, 32, 337 – 348.
  - Murray, K., Johnston, K., Cunnane, H., Kerr, C., Spain, D., Gillan, N., Hammond, N., Murphy, D., Happé, F. (2017). A new test of advanced theory of mind: The “Strange Stories Film Task” captures social processing differences in adults with autism spectrum disorders. *Autism Research*, 10(6), 1120-32.
  - Pasha, G. R. & Goudarzi, M. (2009). The relationship between identity styles and moral development with responsibility in Students. *Journal of New finds in Psychology*, 87-99.
  - Perrow, S. (2008). *Healing stories for challenging behavior*, UK: Hawthorn press.
  - Zhai, F., Raver, C. C., & Jones, M. M. (2012). Academic Performance of Subsequent Schools and Impacts of Early Interventions: Evidence from a Randomized Controlled Trial in Head Start Settings. *Children and Youth Services Review*, 34(5), 946 –954.

The Effectiveness of Myths Storytelling with Role Playing on Moral Judgment and Self-efficacy in Girl Students

M. Behmanesh *

S. Safarzadeh **

Abstract

The purpose of this study was to investigate the effectiveness of myths storytelling with role playing on moral judgment and self-efficacy in elementary school girl students. The statistical population of the study included all elementary school girl students in Ahvaz during the academic year of 2019-2020. The sample subsumed 18 female students who were selected by purposive sampling procedure and randomly allocated in two experimental and control group; 9 participants each. This study was a semi-experimental design with «pre-test, post-test and control group». Dorganda Sinha & Miravarma Moral Judgment Test (1998) and Muris Children Self-Efficacy Questionnaire (2001) were implemented to collect data. The experimental group was exposed to 10 storytelling intervention sessions, 60 minutes each. The control group received none. Multivariate analysis of covariance (MANCOVA) and analysis of covariance (ANCOVA) was performed to analyzed data. The results showed that myths storytelling with role playing had significant impact on moral judgment and self-efficacy in elementary school girl students.

Keywords: myths storytelling with role playing, moral judgment, self-efficacy, girl students.

---

* Department of Psychology, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran. (Email: mb60658993@gmail.com)

**Department of Psychology, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran. (Corresponding author, Email: safarzadeh1152@yahoo.com)